

Оммавий тартибсизликнинг турлари ва келиб чиқиш сабаблари

*Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлиги Академияси
курсанти Абдугаффаров Исфандиёр Дониёр ўғли*

E-mail: Isfandiyorabdugafforov@gmail.com

АННОТАЦИЯ: *Ушбу мақолада оммавий тартибсизлик, унинг турлар ва келиб чиқиш сабаблари, содир этилишига имкон берган шарт-шароитлар аниқлаш ва бартараф этиш, оммавий тартибсизлик орқасидан келиб чиқадиган оқибатлар, оммавий тартибсизлик етакчиларига қулланиладиган жавобгарлик масалалари ҳақида мақоламизда тўлиқроқ маълумот берилади.*

Калит сўзлар: *омма, тартибсизлик, оммавий тартибсизлик, жавобгарлик, оммавий тартибсизлик турлари, сабаб ва шарт-шароит.*

Виды и причины общественных беспорядков

АННОТАЦИЯ: *В этой статье мы предоставим более подробную информацию о массовых беспорядках, их видах и причинах, выявим и устраним условия, позволившие им возникнуть, последствия массовых беспорядков, а также вопросы ответственности, применяемые к руководителям массовых беспорядков.*

Ключевые слова. *масса, беспорядки, массовые беспорядки, ответственность, виды массовых беспорядков, причины и условия*

Мавзунинг долзарблиги. Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш, фуқароларга қонунга ҳурмат ва қонун бузилишининг ҳар қандай

кўринишига мурасасизлик муносабатини шакллантириш орқали демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини қуриш мумкин. Жамиятнинг ҳар бир аъзоси озгина бўлса ҳам ўз хиссасини қушганда, жамият юксалади. Демократия - (қадимги юнон тилида – “халқ хоқимияти”) барша инсонлар тенглик билан коллектив қарорга келиш имконига эга сиёсий тузум. Яъни жамиятнинг ҳар бир аъзоси давлатни бошқаришда ўз ўрнига эгадир. Аммо шундай ҳолатлар кўзатиладики, демократияни печ қилип оммавий тартибсизлик келтирип чиқариши мумкин. Омма ҳаракат давомида битта ғоя остига ҳаракат қилади. Омма ўзи – оддий қилип тушинтирилганда, “оломон”, “омма” ва “авом” сўзлари инсонларнинг маълум жихатлардаги муштарак (миллий, касбга доир, жинсий ва ҳақозо) туфайли бирлашишини англатади.¹ Омма бўлип ҳаракат қилганда ўз ҳуқуқларини тикламоқчи бўлишади, аммо бунинг оқибатида давлатга жуда катта зарар етади. Оммавий тартибсизлик - давлат сиёсати ва миллатнинг ҳавфсизлигига таҳдид солиш ва путир етказиш, ҳукумат органлари фаолиятини беқарорлаштириш, жамият ҳаётини издан чиқариш, жамоат тартибини бузиш, турли мафкураларни қўллаб ёшлар онгига раҳна солиш, давлат иқтисодиёти ва шахсий мулкка жиддий зарар келтириш ва инсонларнинг қурбон бўлишига олиб келувчи сиёсий жиноят туридир.² Айрим хорижий давлатларда вужудга келаётган мураккаб сиёсатлар оммавий тартибсизликларнинг келиб чиқишига сабаб бўлмоқда. Гап шундаки, жамиятда юз бераётган демократик ўзгаришлар даврида оммавий характерга эга бўлган митинглар, юришлар, демонстрациялар, акциялар ва норозиликлар жуда оммавийлашиб кетмоқда. Ушбу шароитларда негатив характерга эга бўлган оммавий ходисалар, хусусан, оммавий тартибсизликларнинг жамиятда кенг тарқалиши кузатилмоқда. Президентимиз таъбири билан айтганда, “...аҳолининг тинч ва осойишта ҳаётини таъминлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга қарши

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Omma>

² https://www.researchgate.net/publication/360280222_Ommavij_tartibsizliklarning_olindi_olisda_profilaktik_cora-tadbirlarning_aamiatlari

курашиш, жамоат тартибини сақлаш – ҳозирги кунда энг муҳим вазифадир”³ Ватанимиз ривожланиши, гуллаб-яшнаши ва равнақи учун, албатта, ҳеч қандай ёвуз куч раҳна солмаслиги керак. Бунинг учун барча ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, айниқса, Ўзбекистон республикаси Миллий гвардияси ва ИИО ходимлари аҳоли билан профилактик тадбирларни олиб боришлари ва, албатта, ноқонуний оммавий тадбирлар давомида тартибсизлик келтириб чиқариш ёмон оқибатларга олиб келиши бўйича тушунтириш ишларини мунтазам олиб боришлари ҳамда бу борада аҳолининг ҳуқуқий билимларини ошириб боришлари зарур.

Республикамиз қонунчилигида оммавий тартибсизликлар ҳокимият, бошқарув ва жамоат бирлашмалари органларининг фаолият тартибига қарши жиноятлар туркумига киритилган бўлиб, бу жиноят тури қаттиқ қораланади ва Жиноят кодексининг 244-моддасида ўз аксини топган

Кўп сонли оломоннинг криминал ҳаракати одатга кўра, тажовузкорлик, ўзаро таъсирчанликнинг кучлилиги, эҳтиросларнинг жўшқинлиги билан кузатилади.

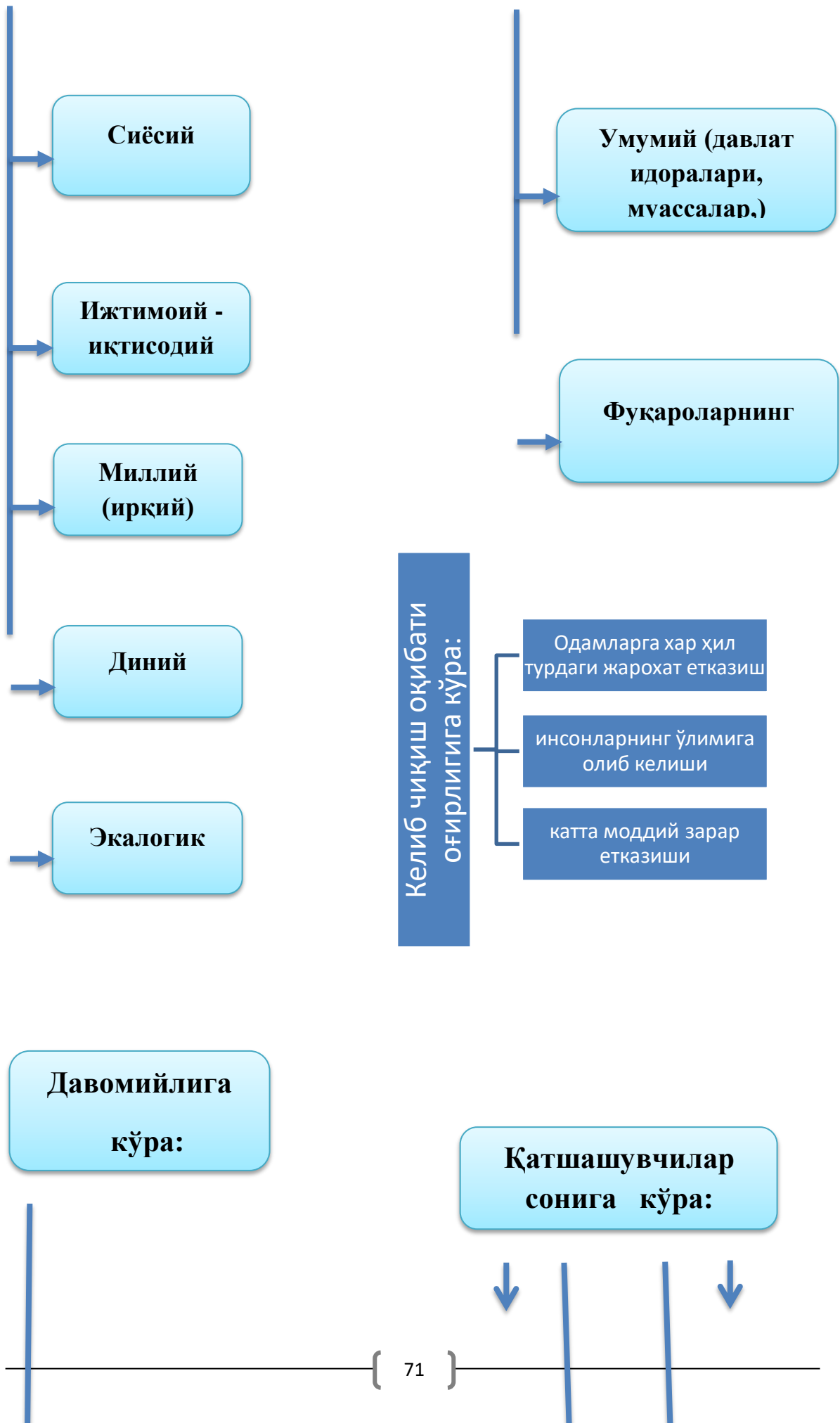
Оммавий тартибсизликни турга ажратишдан олдин ушбу ходиса ёки жараёни чуқур ўрганиш лозим. Оммавий тартибсизликлар давомидаги жиноий хатти-ҳаракатлар икки турга бўлинади: умумий; ўзгача. Муассасалар, дўконларни вайрон қилишга қаратилган бузғунчиликлар, транспорт воситаларини йўқ қилиш, ўт қўйиш ва бошқа шунга ўхшаш ҳаракатлар оммавий тартибсизликларнинг умумий аломатларини белгилаб беради. Ўзгача оммавий тартибсизликлар эса фуқароларнинг хонадонларига босқинчилик қилишда ифодаланади.

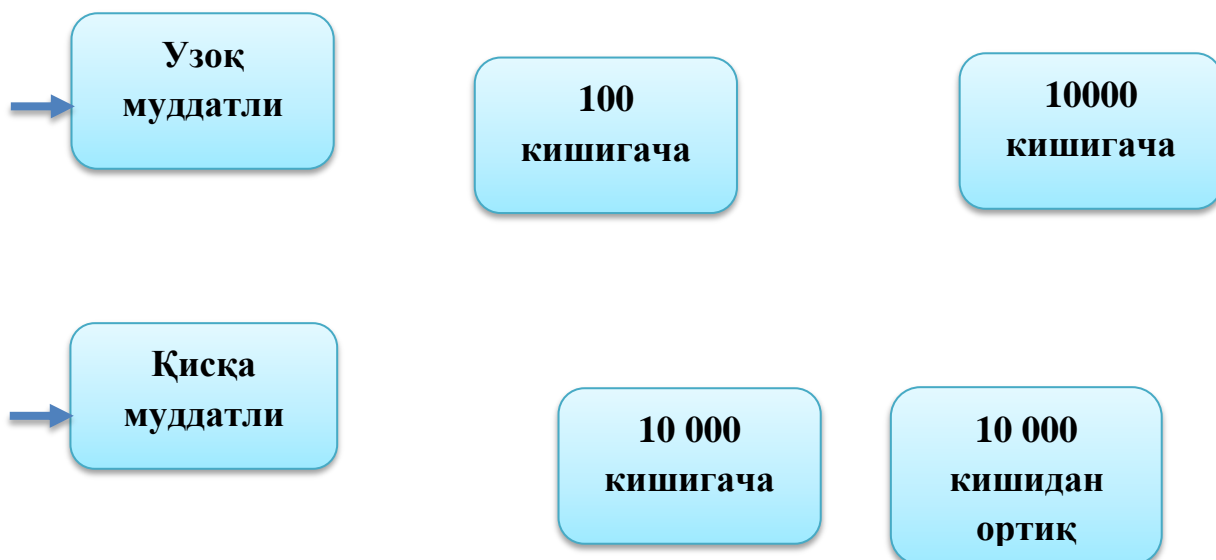
Юқоридагиларни ҳисобга олган ҳолда оммавий тартибсизликларни қуйидаги турларга бўлиш асосли:

**Вужудга келиш
сабабларига кўра:**

Характерига кўра:

³ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг халқ депутатлари Хоразм вилояти Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи // “Халқ сўзи”. – 2017. – 15 окт.

Оммавий тартибсизликлар содир этилиши мумкин:

- давлат бошқаруви (ҳуқуқни муҳофаза қилиш) органлари объектлари, хорижий давлатлар элчихоналари ёнида;
- аҳоли пунктлари (кўчалар, сайилгоҳлар, майдонлар, бозорлар)да;
- давлат, маданий, оммавий спорт тadbирларини ўтказиш давомида;
- йирик саноат объектлари (заводлар, фабрикалар)да;
- жазони ижро этиш муассасалари (турмалар, колониялар, тергов хибсхона-лари ва қамоқхоналар)да ва ҳ.к.

Оммавий тартибсизликга жамиятда бўлаётган ўзгаришларга ўз вақтида этибор берилмаётганлигидан, давлат ҳокимиятида олиб борилаётган янги ислоҳатлар ёхуд мавжуд давлат тузумидан нозилик натижасида келиб чиқиши мумкин. Ижтимоий-сиёсий беқарорлик, нотинчлик белгиларига қуйидагилар киради: тажовузкорлик, ақидапарастлик, диний экстремизм, ислом фундаментализми, давлат шовинизми, миллатчилик, агрессив миллатчилик, коррупция ва жиноятчилик, маҳаллийчилик ва уруғ-аймоқчилик, шунингдек, ўз сиёсатини, таъсирини ўтказиш ва ҳукмронлик қилишга уринаётган кучлар, терроризм ва ҳоказо.

Оммавий тартибсизликларга қарши курашиш масалаларида давлат идоралари ва ҳуқуқ-тартибот органлари ҳаракат-сизлик ва совуққонликка йўл қўймаслиги талаб қилинади.

ФҲЙДАЛАНГАН АДАБИЁТЛАР:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Omma>
2. https://www.researchgate.net/publication/360280222_Ommavij_tartibsizliklarning_oladini_olisda_profilaktik_cora-tadbirlarning_aamiati
3. <https://religions.uz/news/detail?id=391>
4. <https://lex.uz/docs/4494709?ONDATE2=21.04.2021&action=compare>
5. « Ўзбекистон Республикаси Конституцияси»
<https://constitution.uz/uz/clause/index>
6. www.bilim.uz.¹ <https://www.gazeta.uz/oz/2021/02/16/16-february-1999/>
7. Ички ишлар органларининг жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини бошқариш: Дарслик / И. Исмаилов ва бошқ. – Т.: Б.А.Матлюбовнинг умумий таҳрири остида. Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2019
- 8.
9. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 33-модда. Тошкент Адолат 2019 йил. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг халқ депутатлари Хоразм вилояти Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи // “Халқ сўзи”. – 2017. – 15 окт.
10. Фуқаролик жамияти. https://uz.wikipedia.org/wiki/Fuqarolik_jamiyati